

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai	A lap szellemi részét illető cikkek a szer-
Egészévre — — — — —	8 kor.	a lapot tagdíjajkért kapják.	keztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz-
Félévre — — — — —	4 "	—	tári—, az esetleges reklamációk pedig a
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	kiadóhivatainak küldendők.

Tartsd meg Isten Szent Atyánkat!

(Püspök urunk f. évi II. körleveléből.)

Amit egy év előtt alig mertünk reményleni, csak vágyódó sejtelembé foglalánk, — néhány nap múlva beteljesül. Szent Atyánk, XIII. Leó pápa febr. 20-án betölti pápaságának negyed századát. Az isteni irtalomnak oly rendkívüli adománya ez, melyben 263 előde közül csak kettő részesült, — az első, a kereszthalál legalázatosabb vértanuja, Szent Péter apostol és az utolsó, IX. Pius, a nagy szenvedő. Szentséges Atyánknak életkora is oly csodálatos, hogy a közvélemény évek óta e névvel tiszteli: *szent aggastyán*. Elmondhatja bátran a *Magnificattal*: *fecit mihi magna, qui potens est et sanctum nomen ejus*.

S vajjon kit és mit szándékolta a gondviselő Isten e csodás étellel megáldani? Az egyháznak akart-e páratlan tevékenységében kijelölni egy újabb, győzelmes irányt, vagy jutalmazni akarta Istennek erényeit? A beteg társadalomnak akart-e orvost küldeni, vagy a trónoknak nyújtani ő vele sziklake-mény pilléreket? Ki tudná mindezt eldönteni? Egy azonban bizonyos, — alakjával foglalkozni fog a világtörténelem, s a valódi oknyomozás nevéhez kapcsolja a kialakulóban levő új társadalmi rend áldásait. Ne is részletezzünk, — Szent Atyánk hosszú, 25 éves pápasága világdáldás.

Azt mondják, ott legközelebb a segítség, ahol legégetőbb a szükség és minél válságosabbak az idők, minél dacosabb, hálátlanabb a világ, annál inkább simul fejéhez a Gondviselés atyai keze.

Sem irás, sem emlékezet nem ismer olyan vajdó korszakot, mint a mostani. Az életfenntartó erők, az átalakító tényezők munkája példátlan lázban ég; szédítő gyorsaságban váltják fel egymást elméletek, gyakorlati rendszerek. Bölcselati felfogások, államtudományi és társadalmi irányzatok, az egyéni és családi élet gyökeres átalakítását sürgető ábrándos kísérletek egymást kergetik s döntik le a hatalom polcairól. És ha minden időben az egyház volt az *igazságnak oszlopa és erőssége* (I. Tim. 3. 14.), úgy ma ennek az oszlopnak annál keményebb alapon kell nyugodnia, minél többfelől rázza a vihar. Ime, itt

kezdődik az isteni kéz csodája! Nehogy az egyház fejeinek gyors változása a szeszélyes irányzatok megállításának, a divatos eszmék leszűrdéseinek akadályá legyen, — egymásután két pápa hosszú kormányzati éveivel ajándékozta meg Isten a jelen kort, hogy egymást kiegészítő világtévékenységük rendszerré jegecedve ne csupán gátja, hanem befogó medre legyen egy új életfolyamatnak, melybe a szétáradt, szétfűtő vizek lassanként újra beszakadjanak s megkezdődjék évtizedek után tiszta lefolyása a felzavart keresztény társadalmi életnek.

Szent Atyánk e nagy hivatást nemcsak őrzi, mint hű letéteményes, de viszi is a megoldás felé bámulatos sikerrel. A tekintély elvét, mely személyében lett újra világrendfenntartó tényező, szerencsés kézzel kivette a felforgató törekvések zürzavarából; az erységben rejlő erő maximáját köztudatra emelte; államférfiakkal megérteti, hogy a pápaság a biztos társadalmi rend alapköve, mely áll vagy dől aszerint, amint érintetlenül hagyják, vagy ingatják magát az alapot. A hitegység erejét szívében és agyában hordja annyira, hogy a szétvonás vaskapcsai pápasága alatt az egyház testéből nem tudtak kitépni egyetlen darabot. Sőt mi több, — a pápai trónt, mely eddig fejedelmek kardján nyugodott, sokkal biztosabb, állandóbb alapra, — alattvalóinak hitere és ragaszkodására helyezte át. S hogy ez az alap mind szélesebb és mélyebb legyen, — függ tölelek, tisztelendő testvéreim, a hívó lelkek közvetlen vezetőitől.

Midőn tehát a nagy világgal együtt egyházme-gyénk is hálálkodiki mádo hódolattal a Gondviselés-nek, hogy anyaszentegyházunknak egy harmadik, 25 éves uralkodású pápát, a népek egyetemének egy bölcs Leót adott, — e ritka jubileum méltó meg-üléseként erősödjünk meg mindenek előtt a hitben, szilárdítsuk meg mindannyiunkban a Szentszékhez való külső és belső ragaszkodást, váltsuk tette az áldozatkészség szándékát a péterfillérek bőségével. S hogyha a mult év folyamán nyíltan, ajkainkkal ün-nepeltünk, legyen a mostani február huszadika in-kább a szívek, az elmélkedő lelkek ünnepe, melyen áhitatos imádságba merülve könyörögjünk szentegyházunkért s annak dicsőséges feje — XIII. Leóért,

ki a hitért aggódó lelkek vigasztalása, fejedelmek, hatalmasoknak utmutatója, keresztény népek próféta lelke, katolikus egyházunk gyémánt koronája.

Az ünnep megülésére nézve pedig a következőket rendeltem:

1. Február 15-ikén tiszteendő papjaim a szószékről hirdessék ki a népnek rövid, lelkes alkalmi szót. beszéd kíséretében a közeledő nagy napot;

2. Február 19-én az esti harangszó után a templomok összes harangjai megkonduljanak s szóljának fél órán keresztül;

3. Február 20-án reggel, délben és este a templomok összes harangjai ismét megszóljanak, hirdelve összesen Szent Atyánk pápaságának 25 éves jubileumát;

4. Az összes plebánia templomokban a rendes isteni tiszteletre jogosult főkegyházakban, valamint azon nyilvános és fél nyilvános kápolnáknak, hol mindennap végeznek szent misét, ünnepélyes nagy mise mondassék: (Missa de festo Cathedrae S. Petri ut in Missali Romano die 18 Januarii, in qua Gl. omissis orationibus ibidem notatis — dic. *unica* Oratio pro Papa, Tract. Cr. Praef. de Apost. *Ite Missa est* tono solemní, U. E. S. Joannis col. alb.) Misa után az Oltárszentség kitétele, 3 Miatyánk, Üdvözlégy és könyörgés a pápáért, áldás és a pápai himnusz (Hol Szent Péter) eléneklése.

5. A templomok és oltárok díszítése legyen az elsőrendű ünnepekéhez hasonló.

6. A helyi hatóságok, testületek kellő időben nyerjenek meghívást a jubileumi istentiszteletre, melyen a katolikus iskolák, intézetek, egyletek és társulatok tagjai az előjárók vezetése mellett kötelesek megjelenni. Ezen napon a főhatóságom alá tartozó összes iskolákban szünetel a tanítás.

Kelt Gyulafehérvárt, 1903. február hó 2-odikán.

Gusztáv Károly,
erdélyi püspök.

Egy református pap a kereszt ellen.

Református testvéreink nem utköznének meg Istenfiának szent jelvényén, a keresztben (nemde fűres, hogy egy keresztény, christiánus Krisztus jelvényében nem lát tiszteini valót), ha nem lennének bősztült lelkesek, a kik ugy rontanak a szent jelvénynek, mintha még a régi római pogány botrányját látnák benne.

Ezek a bizonyos református lelkesek mindig követelik a türelmességet, saját hitük tiszteletben tartását; de ők maguk minden alkalommal tüntetnek a legszentebb jelvény, a kereszt ellen.

Konkrét dolgot ír erre nézve Mikóújfaluról Buzás János tanító a „Magyarság“-ban. Kiss Gyula ev. ref. lelkes az állami iskolánál vonakodik hitoktatási kötelezettségének eleget tenni, mert abban az iskolában a kereszt ki van függesztve s mert a kath. lelkes gondnoksági elnök. — Hasonlóan nem tetszik e célra az igazgatótanító magánlakása sem, mert hát ott is képek vannak: hát azért hébe-korba inkább csak a kertben végez tanítást. — „Mert ugymond — hogyan végezhessek én hitoktatást a kereszt és a képek elcsúsztatásában, mikor éppen azoknak „inádása“ és tisztelete ellen beszélek?“

És azért, ha az idő eugedi, inkább a kertben tart előadást.

Buzás János tanító nagyon okosan megmagyarázza, hogy abba az állami iskolába tulnyomólag katolikus növendékek járnak, a kiket éppen azzal sérténnék, ha az ő vallásos meggyőződésüket megerősítő szent jelvényt eltávolítanák?

Nagyon jól jegyzi meg a parasz beküldője, hogy az állami iskola nem alakítható át, nem is akarja azt senki, katolikus templomná, de azonképen református templomná sem lehet lekoppasztani.

Fején találta a szöveget Buzás János. Mert hiszen a jelvények elleni harc, nem egyéb, mint makacs képmutatás: a hagyományos, tres puritanizmusba való lerángatása minden szentségnek. Bezzeg miért tisztelik a világi vonatkozású arcképeket? Mert azok eltávolítására nem remélhetik az állam közreműködését. Kossuth Lajos arcképe például „eréklye“, de a szent keresztjának nem szabad a vallásos érzületre inteni az ifjúságot.

Ha nagyon jól tudják, hogy a hazafias képek megerősítik a gyermek lelkét a hazafiság erényében, akkor ne akarják a gyermeket vallásos ideáljától sem megfosztani. A református gyermeket nem botráncoktatja meg a kereszt látása mindaddig, a míg az ilyen bősztült lelkesek nem rontják meg természetes gondolkodását igazatánkkal, mely keresztényi szempontból illogikus, hazafiai szempontból (mert a vallás-talan ember jó hazafi nem lehet) káros, helytelen. Igazi célja pedig valóban az, hogy az állami iskolából is kalvinista szellemű iskolát csináljon, a mint azt mások máshol sikerrel keresztültítették.

Üti emlékeimből.

Irta: *Prokupek Sámuel.*
(Folytatás.)

Düsseldorfi kiállítás.

Reggel 7 órakor már vonaton állunk. Az idő borús volt, azonban a vidék, melyen haladtunk a rajna-vestpháliai gyár-
ipar hazája, még komorabbnak tűnt fel előttünk a gyáraknak megszámlálhatatlan sokasága miatt. Minden oldalon gyár, füsttöltő kémények, a füst által elbaráncított lakások. Még a természet zöldje is mintha a füst által elvesztette volna üdéségét. A forgalom óriási, minden pillanatban rohant vonatunk mellett egy másik. Egy sesterég, s alig hogy észrevettük, már elhagyta egymást a két vonat. Elberfeld, Vortmund, Essen, s mások mind százezernél több lakással bíró nagy városok, mind a gyárpar utján fejlődtek pár évtized óta ily nagygyá. Ki nem járt e vidéken, nincs fogalma a gyárpar nagyságáról, mely e vidéken kifejlődött.

Déléltűti 11 órakor érkezünk meg Düsseldorfba. Podgyászunkat az állomásnál hagyva, egyenesen a villamossal a kiállítás területére igyekeztünk. Utközben gyönyörködöttünk a 220000 lakással bíró nagy város szép utcáin és épületein. A város maga is az iparnak köszönhető fellendülését, de ennél hiresebb tette festészeti akadémiája, mely a festészetben iskolát is alakított, mely a város nevét a külföldön ismeretessé tette.

A kiállítás tulajdonképen a rajnai és vestpháliai tartományok ipar és művészeti kiállítása a Rajna mellett terül el, mintegy előparkját képezi a világhírű Düsseldorf-i udvari parknak egy része. A belépésnél mindjárt a szokásos körpano-

ráma, mely itt Blücher seregének a Rajnán való átkelését mutatja. Mindjárt a belépő mellett az ágyukirálynak Kruppnak hatalmas kiállítási csarnoka terül el. A hatalmas épület páncél harang alakú tornyaival, lövőréseivel meglepő benyomást gyakorol. Itt aztán lehetett látni a modern gyilkoló eszközök minden fajtát, elkezdve az óriási ágyuktól, a páncélos hajók szerkezetéig, ezeknek minden részletével. Láttunk egy páncél lapot rajta az ágyugolyók által okozott benyomatokkal. A hajószerkezetnek minden részletei óriási méretekben szemléltethetőek voltak. A Krupp-kiállítás mellett a bochumi kiállítás a különféle gépek zerznyi változatban, továbbá a különféle bányafúrások kiállításai, mind pompás stilszerű csarnokokban. A kisipar-kiállítását mutatta be a Düsseldorf-i kereskedelmi kamara kiállítása.

A gépcarnok óriási terjedelmű, fűléskető zajban munkálkodik ott sok gép, villanyos erő hajtja. Szakemberek számára valódi kincseshánya tanulmányozásra.

Érdekes a Beton-egylet kiállítása a Rajna partján. Monumentális alakú hidak, folyton mozgásban levő csúszó vízművek, gyönyörű agrókatuk önkéntelenül megállásra kényszerítenek. A tanügyi polygraphikus és papíros ipar kiállítás sokáig elfoglalt. Ilyeneket láttunk Budapesten is. Itt is működésben voltak a gyorsajtók, kész hírlappédányt bocsátván rendelkezésünkre. Mindenesetre azonban a nyomdász- és papíripár, meg a fénynyomás és photographia oly fokú fejlődését, minő a mai napon Németországban van, aligha utolérheti más nemzet, azért e kiállítás a technika haladását is tekintve óriási érdekeltiséget okoz. Az ipariskolák kiállításai is az óriási fejlettségről tanuskodnak. A villamosági pavillon 280 méter hosszú, telve a villamos erő alkalmazásában, felhasználásához szükséges mindennemű gépekkel.

Az óriási főparpalota nagyságra nézve feltűnik az eddig látottaknál, 3000 méter a területe, hosszúsága 400 méter szélessége 75 méter. Minden kigondolható iparág van itt képviselve. Minket leginkább érdekelt a XII. csoport, az egyházi szerek csoportja. Mintha egy ékes templomban volnánk, úgy hat reánk ez a részlet varágokkal izlésesen feldiszitett terével. Bámulatra méltó két faragott góthikus oltár. Száz meg száz alak kifaragva a legnagyobb művészettel elrendezve a legizlésesebben képezi a faragott oltárokat, Krisztus kinszenvedését ábrázolván. A remek és drágakőtől ragyogó monstranciák, kelyhek, pacificalak, aztán a fősüges üvegtestmények, szobrok elbájolóak. De hát itt is észrevehető a kiállítások árnyoldala: sok szép és fősüges összerúfolva, az ember képtelen mindnyáját megtekinteni.

Úgy látszik a Düsseldorf-i kiállítás is osztozkodik sok kiállítás sorsában: az esős napok nagyon is gyakoriak. Ma is esős nap volt, szinte fáztunk a sűrű finom esőben. Meg is áztunk. Sokáig bolyongtunk, míg nem egy étkezőhöz értünk, hol száz meg száz ember elégité ki étvágyát. Nem volt valami étvágygerjesztő a környezet: de éhesek és fáradtak voltunk és telepedtünk. Egy olasz exotikus zenekar hallatta híres hangszereit, minden pillanatban tányérozott a nápolyi costum-be öltözött barna hölgy.

Az étkezőtől balra a tiroli alpok panorámáját láthattuk; ez a Düsseldorf-i kiállítás egyik vonzó részlete. Valóságos hegy-óriások meredeznek előttünk, a családias oly bü, hogy az ember nem is képzelné, hogy drótfalak ezek bevonva gypszszel. Az előtérben szilárd épületek állnak: házak, tornyok, boltoszatok kapuk, facsoportozatok, kertek telve jodliróz tiroliakkal. Egy remek tiroli kastély is látható, családiasig utánozva belsejében is a tiroli életet. A főépület mellett körül emelkednek bámulatos hűséggel utánozva a hatalmas sziklák, ezek hátterében a hegyóriások, melyekre egy sodronypályán feljuthatni. A sodronypálya elhalad az Achenaló mellett, aztán a Zillerthal nyílik meg előttünk. Hatalmas hegyláncok itt-ott kápolnákkal és vármokkal ékítve tűnnek fel, falvak rétekkel, mezőkkel, erdőkkel, vizeséssel; vadregényes barlangok, meredek mélységek, csodálatos szikla alakzatok váltakoznak. Végre egy villamos emelőgépen az „Ochsner“ tetejére vonatunk fel, honnan az örök hó birodalmát, a gletschereket

szemléltetni. Egy másik felvonógéppel a Suldenthal csodáit és szépségét láthatni és végre egy egyszerű űs közlekedési eszközön, egy sima fenyő szálán, milyeneket a favágók használnak, lecsuszhatni a völgybe. Este láthatni itt a naplementének bűbajos színjátékát és a holdvilágos éntének varázs szépségét a gletschervilágban.

Kinyugodván magunkat újból utra keltünk, hogy a kiállítás művészeti részletét, mely leginkább érdekelt, megszemléljük. Mi először is a művészeti történelmi részlet szemléltettük meg. Egy kisé mostobán bántak el ezen részlettel, mert a baloldali oldalfolyosóba dugták el, pedig ezen részlet a kiállításnak legbecesebb, legremekebb, legérdekesebb részlete. Ev-zrednek egyházi művészi kincse és emléke volt itt összerúszólva, melyeket csak főtulagosan is leírni kötetek kellenének.

Az ekrisallit teremben vannak összegyűjtve a rajnai templomok és kolostoroknak világhírű ereklyetartói a XIII. századból. Husznál több ereklyetartó van itt egy-egy másfél méter hosszú, néma, de élő tanúi a középkori egyházi művészet utolérhetetlenségének. Ugy tűnnek fel ezek, mint a szentek sirjai, nagy és magasatos időkből reánk maradt kincsek. A terem falán is egy-egy híres építmény utazási; a trieri dóm portaleja, egy trieri püspök renaissance siremléke és a trieri Mi Asszonyunk templomának korai góthi boltoja.

Az ereklyetartók közül itt van az Anna ereklyetartó Sieghagból, a legszebb a sz. Pantaleoné Kölnből, továbbá a sz. Heribérté Deutzból, a sz. Smitbertuáé Kaisersverthből, a sz. Victore Xantenből és a sz. Orsolyáé Kölnből. A legnagyobb a három sz. király ereklyetartója a kölni domból, az aacheni Mária és a marburgi Sz. Erzsébet ereklyetartó. A nagy ereklyetartók mellé sorakozik a kisebbek száz száma fej, kar alakban. Megbecsülhetlen értékűek a monstranciák, a kereszt-partikula tartók mind régiségük, mind anyaguk és kidolgozásuk miatt. A magán gyűjtemények között legértékesebb a Schnüttgen kölni kanonok kiállítása; 555 számot tartalmaz, az ember bámul azon, hogy tudta egy magán ember ezeket összegyűjteni.

A faragott oltárok közül bámulja az ember a Halkari templomát a XVI. századból, az antverpeni és a sz. Gerson oltárokát. A hordozható oltárok remekei az aranyművészetnek az email munkának, a technikai mesterművészetnek, a paderborni szt. Rustiger oltár, melyen sz. Balázs és sz. Felix martírsága van megörökítve, az osnabruchi kincstár elefántosoltára, a Wolf-Metternich féle ezüst oltár remek példányai a rajnai művészetnek. A régi miseruhák közül az egyikben sz. Bernard misézett, a másiktól azt mondják, hogy sz. Erzsébetnek nászruhájából készült volna. Ezen néhány felsorolt műtárgy csak távoli képét képes nyújtani az egyházművészeti kiállítás gazdagságának, értékének és érdekességének.

A német nemzet művészeti kiállításán részt vettek Düsseldorf, Berlin, Kassel, Drezda, Frankfurt, Hamburg, Karlsruhe, München, Stuttgart, Weimar és Bécs festőművészeti iskolái. Az oroszán rész természetesen a hely közelsége miatt a Düsseldorfé.

A Düsseldorf-iak közül Gebhardt „Krisztus a tengeren“ képe kellően ábrázolja a tanítványok rémületét, de Krisztus a sápadt arcával legkevésbé sem az az Isten, ki mondá: „mit félsz, ti kicsinyhitűek?“ Látszik, hogy a festő protestáns. Hideg realisztikus hangulat emelkedik föbbi vallásos tárgyú képein is, hiányzik bennük a melegség. Ep úgy másik képevel, a 12 éves Jézus a templomban; Krisztus csak egy szellemes kis zsidó fiú, semmi más. Sokkal jobban sikerült tanítványának Feldmannak képe „a naimi ifjú feltámadása“. Itt a Megváltó valóban mint Isten jelenik meg.

Jannsen a középső nagy teremben kiállította 10 nagy monumentális festményét, melyeket a marburgi egyetemű aulá számára készített. Kompozíció és színhatás jellemzik. Kivált: „Az élet útja“ című festménye megragadó. A három bölcs király tevéken egy dombon állanak felelőnként a tündökölő üdőkőre. Utánuk sok nép, szegény, beteg tekint sóvárgón a Mindenható felé. Kedves kis képe Sauersteinnak „A sz. család“. Hatalmas vonásokra mutat Eichert „Ora et labora“

ciml képével, melyen két szerzetes buzza az ekét és azánt. Dramatikai hatás Leisen festménye „A halalos ellenségek találkozása”. „Az erdész találkozása a vadászóval”. Az elhunyt kölni érsek Dimar arcképe nagyon sikerült. Szög meg száz más genre és tájkép tauskodik a düsseldorfiak szorgalmáról.

A műtárazatok közül Defreggernek képe „Tirol védelmezése 1809-ben” remek alkotás. Hasonló térszgyu Schmidt képe „A bazárért”; egy kereszt tövében fekszik a szíven lött tirol leány, mellette barátja kezeit a kereszt felé emelve szomorúságában. Más „Madonnája” kedves kép. Mária a kisd Jézussal kisebb és nagyobb fénylő ruhájú anygajok között áll. A kisd Jézusból kiáradó fény kényszeríti Józsefet, hogy szemeit kezével elfődje. A barlang felett sötétlő kek ég meg jobban kiemeli a csoportozatot.

Firle „Asszonyok Jézus holtsténél” képénél a majdnem undorító realizmus megsemiti a hangulatot, bár a perspectiva mesteri! Götz a „Sz. Antal kísértése” durva érzi festményt.

A berlinieknél Brandis tempera képe „Es követtek őt” kitalni kiáltó színezésével. Az erdő kek, a föld vörösbarna, a víz viola színl, a gycp piszkos zöld. Az uton megy az Ur tanítványai. Sok szín, kevés vallásos hangulat. Egy másik a Salome ker. sz. János fejével utalatos kép. Slevogr „Tékozló fia”-t ábrázoló triptichionja szintén izléstelenég, orgiát másoló festmény. Magasztos hangulatot gerjeszt Gottermeyer monumentális képe „A műnsteri békealkudozások”; genialis compositio. Hangulatjeljes kép „Krisztus az olajfákhegyén” Hildebrandttól.

A bécsiek kiállítása előkelő izlést mutat. Ott volt apostoli királyunk gyönyörű képe Horowitz és boldogult királyunk élet és szellemteljes arcképe Ongolintól. A sok szép hatalmas alkotás, mely a tereben van, elensúlyozza a két mellékterem, hol a secessionisták izléstelensége, mázolása. Bámul az ember az új irányon, hol a művészek tüeskött, bogarat összemázolnak, olyant, minek semmi értelme sincs; mindenféle, csak nem természetes színben, hangulatban.

Az ilyen modern irányu képeknek a meghonosítása és leghuebb characteristicija a drzdaiak között Sascha Schneider óriási képe „Küldelem az igazságért.” Ezen óriási monstrum 15 négyzet métert foglal el. Terjedelme és tárgyánál fogva első pillanatra mindenkinek szemébe ötlk. Huzoz egy életnagyságu meztelen főköz kitud egymás ellen két táborba, karddal, késsel. Négy közlök már elesett, kettő fejnélkül van, egynek ép most basítja ketté fejét a kard. Vérpatakok omlnak ki ezekből, a nélkül azonban, hogy a földön egy csepp vér is látszánk. Az alakok a véres küzdelem mellett oly egykedvű arcot mutatnak, mintha pitykéznének. A kép felső mezéjen allegorikus alakok lebegnek, melyeknek értelmét senki megtejem nem képes. Mi az? Talán a Nietzsche-féle örült elme megmagyarázhatná. A normalis elme sehogysem. Es ennek a képek ára 35000 marka.

Meglepő kép Merkától „Hőemberek”. Négy életnagyságu agz, bosszu fehér szakállal állanak egy hegyen gletscher közepette. Az alakok testtől talpig, a legkisebb részletekig bámulatra méltó hűséggel is gondal ábrázolják.

Csodálattal tölt el és a bosszaból szemléletnél szívünkbe vésődik Reinhart gróf képe „Gloria doloris”. Sötétkek háttérből emelkedik ki az arany monstrancia, közepén a sz. ostyával. A monstrancia végül Jézusnak két átluggatott keze tűnik elő, miot az örök szerzetnek fénylő jelvénye. Köröskörül illatos virágcsoport övezi képét, az ember óraig eibámulná e gyönyörű alkotást.

De ha tudná tovább szemlélni e sok festményt, az ember elszedül és önkéntelenül érzéketlenné lesz a legszebb iránt is. Menjünk a szoborcsoportozatokhoz. Itt mindjárt feltűnik Müller „Házalónője”. A szerény asszony egyik karján kisebbik gyermeke, a második kis ládikája alatt féltéken anyjához simulva; az anya kinalgatja csekély árut. Szép, realiszticus, de megható csoportozat. Es az egésznek ára csak 3000 marka!

Megkapóan életlő és természetes Bochmann „Buczás“-a.

A vén ránczos anyóka kamasz fának, mielőtt elválnának, sugva adja az utolsó tanácsokat. A magas katonasipkás legény lehajol, hogy anyját megérthesse. Az anya arcán az anyai gondoskodás fontosága ill, a fiú komolyan hallgatja, de szája körül hamiskás vonás ill.

Menjünk azonban ki a szabadba. Az eső folyton tart. Kár, mert végigsétálhattunk volna még a kiállításon, néhetünk volna a szebbnél szebb kiállítású csarnokokot kívülről is. Így azonban gyorsan végighaladunk és a villamosra ülve az állomásra érkezünk, hogy még napvilág Kölnbe megérkezhesstünk.

(Folyt. köv.)

Azok a papok.

Volt egyszer egy igen tudós tanár, ki illő és nem illő alkalomkor azt szokta hangoztatni: „A papok, uraim, semmire sem valók. Hogy röviden fejezzem ki magam, a papok ellenségei a tudományoknak, művészetnek, haladásnak, barátai a hanyatlásnak és sötétségnek.”

Egy szép napon előadás után felkereste tudós tanárunkat egyik deákja. Ez derék fiu volt, jó eszl és nem egy-kamar retirált meg senki előtt sem. Folyton újabb és újabb képesságokon járt az esze. Elment tehát a tudós tanár urhoz és imigy szólítja meg: „Léone oly szives tanár ur némely kétélyeimet elosztani, melyek azóta bántanak, mióta tudós előadásait halgatom.”

„Miért ne, ifju barátom? Nagyon szivesen! Csak ki velők!”

„Csak egy pár kérdést tanár ur. Ki mentette meg számbunka az ókori remekirók munkáit? Hogyan történt, hogy ezek nem veszték el, midőn a középkori barbárság elárazotta az egész művelt világot?”

„Barátok zárdáikban leirták, miáltal megmentették azokat az enyészettől.”

„Barátok?”

„Igen barátok, kivált becések.”

„Oh, ezek a papok! Hat ők irták le e becses könyveket és mentették meg ezt a ténérdek szellemi kincset? Az bizonyára nem lehetett csekély munka? Aztán a könyvtár porától egészen biztosan tudókörosk is lettek ugy-e kérem? Es nemde, azon időben a papok, barátok már oly tudósok, amikor a királyok és császarak még a neveiket sem tudták irni? Furca emberek ezek a barátok igazán! Amikor az egész világ nyers élvezetekben lelte kedvét, akkor ők élet-hossziglan egyebet nem tettek, mint ciralmas szép betűt róttak betű mellé és egész arasznyi vastag könyveket irtak hátyára. Hogy néz ki egy ilyen irott könyv? Szeretnék egyet látni!”

„Bizony azok a könyvek valóságos mesterművek, műkincsek. A fejezetek kezdőbetűit meg külön oly festéssel is ékítették, mely még manap is elsőrangú művészeti becsesel bír.”

„Oh azok a papok! Aztán igaz-e tanár úr, amit olvastam, hogy a papok nélkül Kolumbus nem fedezte volna fel Amerikát, sem Vasco de Gama nem utazhatott volna, mert egy Fra Mauro nevű barát, ugy olvastam, már 1450. olyan földabroszt szerkesztett, mely Kolumbusban felkeltette az uti szándékot?”

„Ez is igaz, de ilyen térképet akárki más is rajzolhattott volna.”

„Természetes! Azért nagy mulasztás is volt, hogy más valaki egy jobb térképpel el nem ragadta a dicsőséget azoktól a papoktól. Hiszen másnak is lehetett volna ilyen okos gondolata! De kérem azt is olvastam, hogy a régi ormótlan római számok helyett, milyeneket manap már csak az óralapra irtak, egy pápa behozta volna a most is használatos arabs számjelzéseket.”

„Ii. Szilveszter pápa volt ez. Hanem hát ezt más is megtehetette volna. Csakhogy a pápák és papok mindentlét előretolokdtak.”

„Előretolakodtak? Tehát barátai voltak a haladásnak? Lehetetlen! Oh azok a papok! — Azután kérem a táveső és nagyítóüveg is papok találmánya lenne. De ez nem lehet igaz, mert a papok mindig ellenségei voltak a tudományoknak.“

— „Már pedig Róger Bákón franciskánus találta fel ezeket. Hanem hát ez egy divatos franciskánus volt, aki haladt a korrallal, nem olyan csuklyás „sötétenc!“

„Vh te haszontalan Bákón! aztán mikor élt ökolme?“

„1292-ben halt meg.“

„De korán volt divatos ez a Bákón barát! Annak a korának, melyben ő ily nevezetes instrumentumokat feltalált, még nem igen lehetett valami nagy a tudománya! — Még valamit! Azt olvastam a minap, hogy ki volt az, aki elsőnek állította, hogy nem a nap, hanem a nap áll és a föld forog ő körül. Ki volt az tanár ur?“

„Kopernikus.“

„Oh nem! Ez is pap volt ugyan, mert kanonok volt, de majdnem száz évvel ő előtte vallotta ezt a nézetet a regensburgi püspök, Regiomontanus, ki 1476-ban halt meg.“

„Lehet.“

„Kopernikuszt még Kuzai Miklós bibornok is megelőzte!“

„Ugy! Ugy!“

„Bocsásson meg tanár ur! Még egy kérdést! Miért hiták azt a korszakot, a mikor a tudomány, művészet és irodalom kiváltképen virágzott, X. Leó aranykorának?“

„Hogy miért? Azért barátom, mert X. Leó kiváló barátja azon idő művészeinek, tudósainak, íróinak.“

„Micsoda? Egy pap, egy pápa előmozdítója egy kor művelődésének! Hallatlan!“

„Gyanakszom hekás, hogy te csak tréfálkozni akarsz velem! Ezt a legszigorabban kikérem magamnak!“

„Oh dehogy! Ezek csak kételyek, elviselhetetlen kételyek, mik tanár ur előadásai nyomán támadtak lelkemben. Elhatároztam, hogy megtréfálok azokat a maradi, sötét papokat: de nem igen merek a kételyeimtől. — Igaz-e tanár ur, hogy az első népiskolát de la Salle alapította?“

„Igaz, a francia de la Salle.“

„Ez is pap volt?“

„Az.“

„Es aki legelsőnek oktadni kezdte a siketnémákat, az a spanyol Pedro de Ponce és ő utána de l'Épee volt?“

„Igenis! A spanyol de Ponce és utána de l'Épee.“

„Ez borzasztó! Ezek is barátok! — Ne haragudjék kérem tanár ur. Mi ketten igazán nem tehetünk róla, hogy a papoknak a történelemben nincsen nyugtuk. — Azt is olvastam még kérem, hogy nem elég, hogy Schwarz Berthold barát feltalálta a puskaport, d'Arezzo a zenei skálát és megvetette a zenei összhangzattan alapjait, hogy egy bajor, tengerusei barát az 1000. év körül feltalálta az üvegfestészetet, Cavalieri jezsuita (1747) a polikrómiát, hogy Dionizius Exiguus apát behozta a keresztény időszámítást, hogy Béda, egy angol barát, a számtannak újabb irányt adott, hogy Virgil, salzburgi püspök elsőnek állította, hogy a föld golyó, Nagy Albert felfedezte a horganyt és arzénikumot, hogy Valantin Vazul elsőnek alkalmazta a vegyutat a gyógyszerészetben, hogy egy belga kanonok a vérkeringés törvényeit megállapította, hogy Luca di Borgo a betűszámant behozta, hogy Kircher jezsuita homoru tükröt készített, hogy Lama jezsuita a vakokat olvasásra oktatta, hogy Braun jezsuita hozzávetőleg kiszámította a föld súlyát, hogy Secchi jezsuita nevezetes felfedezéseket tett a csillagászatban, hogy . . .“

„Elég! Elég! Csúfolódnai akarsz te semmiházi? Meny-dörgős menyköt . . .“

„Igaz, igaz! A menykőhárítót Franklin előtt 1754-ben szerkesztette már Divis Prokop premontrai szerzetes. Ez még a Kürschner lexikonjában is benne van.“

„Fogd be szádat! Csacska! Ne beszélj!“

„Persze! Hiszen legtöbbször nyelven Mezzofanti biboros tudót beszélni, valami 58 nyelven!“

„Elég a bolondságból! Pusztulj!“

„Mely irányban? Ezt csak Givía Flavio szerpap mondhatná, mert ő 1300-ban jelentékenyen megjavította az iránytűt.“

„Te sült bolond vagy!“

„En megsülök tanár ur! Akkor elő a tüzi fecskendővel, nehogy egészen megégjék. Ugy is a cisztercita szerzetesek intézménye és Párizs városának tűzoltói egészen a XVII. századig a kapucinus atyák voltak.“

„Ha ittstéut el nem hallgatsz, kiröpítlek! Te alávaló orvtámadó!“

„Kirepülök? Talán fel a magasba? Igaz! Hiszen a Montgolfieri testvéreket Gusmac Berthold barát épen 60 évvel előzte meg az első léggömbbel, midőn 1729-ben az egész portugál udvar jelenlétében gömbjével felemelkedett a lé-be. — Szembüvegét törli tanár ur? Ez is a papok találmánya! A tizenharmadik században találta fel Spina Sándor domokosrendi szerzetes. — Az órát nézi tanár ur, hogy mikor pusztulok már? Ezt ne tessék tenni, mert az óra is a papok találmánya. Az első órát Kasziodor egyházi írótól birjuk, ki már 505-ben halt meg. Javitotta találmányát Gerbert, a későbbi II. Szilveszter pápa, kitől már szó volt! Mig az első csillagászati órát Wallingford Rikárd szent albáni apát szerkesztette 1326-ban.“

„De most megyek tanár ur! Látom meggyultak már a gázlángok. Ez is annak a világhosságerőltő nációnak, a jezsuitáknak a találmánya. Ugy-e meg van lepetve tanár ur? Pedig való igaz! Ők fundáltak ki és 1794-ben Stonyhurst angol városban be is vezették. Dunn jezsuita pedig 1815-ben Preston városában szervezte az első gáztáraságot. — Alászolgája tanár ur! Ne tessék rám haragudni! Ami igaz, az igaz! Legyen a tudós mindig igazságos! Jó éjszakát!“

Sz. G.

KÜLÖNFÉLEK.

— **Füi hódolattal** vittük püspök urunknak f. é. II. körlevelét. Ezen — a szokottnál díszesebb külalakban kiállított — körlevél élen a lelkesült öröm hangján emlékezik meg püspök urunk XIII. Leó pápa ő Szentsége pápaságának negyedszázados jubileumáról s egyuttal ezen jubileum méltó megünneplésére az intézkedéseket megteszi. (L. lapunk élen.) Folytatólaga a nagybőjti idoszakról szól papjaihoz és hiveihez. A körlevelnek ezen részét, mely a gondolatok mélységével s a stílus komolyságával egyaránt hat a magukba szállani kész lelkekre, lapunk jövő száma egész terjedelmében fogja hozni. Egyelőre kellő tájékozás és mihez-tartás végett — a bőjt megtartására s a felmentésekre vonatkozólag közöljük a következőket:

A római pápa ő Szentségétől 1899. évi január hó 9-én nyert apostoli felhatalmazás alapján a *húseledelektől való tartózkodás* törvényét illetőleg egyházmegyénk papjainak és hiveinek, valamint a szerzeteseknek (ezek saját külön szabályainak érintetlen hagyásával) a jövő évi bőjti püspöki körlevél kibocsátásáig terjedő időre mindazon kedvezményeket megadja, a melyekre a mondott apostoli felhatalmazás püspök urunkat feljogosítja s ehhez képest:

1. *Bőjti napok*, egyszeri jóllakással és a húseledelektől való tartózkodással: a) a nagybőjt minden szerdája, péntekje és szombatja; b) szerdától kezdve

a nagyhét minden napja; c) a négy kántorbőjtnek minden egyes napja; d) pünkösöd, szent Péter és Pál apostolok, Nagyböjtdogasszony, Mindenszentek és Karácsony ünnepeinek vigiliája; e) az ádventi időszak minden szerdája és péntekje.

2. A nagyböjt többi napjain, vagyis minden hétfőn, kedden és — a nagycsütörtök kivételével — minden csütörtökön húseledekkel élni szabad, de csak az egyszerű jóllakás alkalmával, s ezért az esti étkezés alkalmával húseledekkel élni tilos, valamint tilos ugyanazon étkezés alkalmával hal- és húseledekkel vegyesen élni, a mely utóbbi tilalom a nagyböjt vasárnapjaira is kiterjed.

(Az egyházmegyénkben is lábra kapott ama szokás, melynél fogva az esti étkezés alkalmával is húseledek használtak, az apostoli felhatalmazást magában foglaló leirat értelmében megszüntetendő s ennél fogva püspök urunk papjait és híveit felhívja, hogy az egyszerű jóllakásra szánt étkezésen kívül a mondott napokon a húseledektől tartózkodjanak; a szegények, szűkölködők pedig e tekintetben gyóntató atyáik tanácsát kövessék.)

3. A nagyböjt vasárnapjain a húseledek használata minden étkezés alkalmával meg van engedve.

4. Oly ünnepeken, a melyek oly napokra esnének, a mikor a húseledektől való tartózkodás kötelező, húseledekkel élni meg van ugyan engedve, de csak az ebéd alkalmával; félreértés elkerülése végett megjegyzi, hogy ez engedmény nem terjed ki a nagyböjt és ádventi időszaknak az 1. a) és e) alatt felsorolt napjaira, de kiterjed — nagyböjt és ádvent kivételével — azon megtartóztatási és böjti napokra, a melyekre valamely község templombücsuja, vagy fogadott ünnepe esik.

5. Egyszerű megtartóztatási napok, a melyeken a többszöri jóllakás meg van engedve, de húseledekkel élni tilos, az egész év minden egyes péntekje, kivéve az 1. pontban elsoroltakat.

6. Az egész év minden szombatján — az 1. pontban elsoroltak kivételével — a húseledektől való tartózkodás kötelezettsége alól felmentetnek mindazok, a kik e kedvezményvel élni akarnak.

7. Bármiféle zsiradékkal főzni — nagypéntek kivételével — az év minden napján és minden étkezéshez szabad.

8. Utasok, míg utaznak és oly szállókban időzni kénytelenek, a hol böjti eledel nem kaphatók, országos vásárok alkalmával kereskedők és a vásárra összegyűlő nép, valamint azok, kik saját asztallal nem bírnak és egész évben vendéglőből élnek, ezek családjai és cselédjei a húseledektől való tartózkodás kötelezettségétől — a nagyhét három utolsó napjának és Karácsony vigiliájának kivételével — fel vannak mentve; a megtartóztatás törvényét meg nem tartó családoknál szolgáló cselédek vagy ezen családoktól valamely címen ingyen ellátást élvező egyének az év minden napján élhetnek húseledekkel, ha ez a vallás megvetésével nem jár; de legalább

nagypénteken a húseledektől tartózkodni igyekezzenek.

Figyelmeztet azonban püspök urunk mindenkit, hogy e kedvezmények által sem a szombati húseledelektől való tartózkodás, sem a böjt törvénye nincs eltörölve. Ez továbbra is érvényben marad, s a kik azt a régi jó idők kegyeletes gyakorlata szerint ezután is szigorúan megtartják, ez által az Isten előtt nagyobb érdemeket szereznek magoknak. Mindazok pedig, a kik a fenti kedvezményekkel élni fognak, az ájtatosság és keresztény jótékonyág cselekedeteit tehetségükhöz képest nagyobb mértékben gyakorolni igyekezzenek, hogy ezáltal kegyelmet és irgalmasságot nyerjenek Jézus Krisztusban.

† Hortoványi József dr. orsz. képviselő s a „Magyar Állam“ főszerkesztője hosszas szenvedés után, elatva a halálóklók szentségeivel s Szentséges Atyánknak áldásával, f. hó 5-én életének 55 éves korában elhunyt. Az Istenben boldogult buzgó előharcosa volt a magyar katolicizmus szent jogainak és igazainak s egy a nagy és dicső emléktől Lonkay Antaltól aposától-átvett veterán „Magyar Állam“-ban, mely maig is a legtekintélyesebb kath. napilap, folytatott tollharcát, mint a parlamentben s a kath. társadalmi életben való komoly és nagyszabású szereplései meg akciói s elért sikerei örök emléktűvé teszik a nevét a hazai katolicizmus történetében. Férfi korának delelőjén szólította magához az Ur, ha szabad így beszélünk, korán. De a boldogult állandó munkásságával „explevit tempora multa.“ Emléke mindenha áldásban leszen. R. i. p. s.!

- **A kolozvári „Oltáregyesület“** február első vasárnapján tartotta meg jelentések és határozatokban gazdag választmányi gyűlését. Elnök, gróf Kornis Berta az egyesület fenkőlt jelisével üdvözölve a jelenvoltagek, buzgó közös ima után a gyűlést megnyitotta. Gróf Bethlen Éva jegyző a tartalmas jegyzőkönyvet olvasta föl. Ezután dr. Hirschler József igazgató tartotta meg sok pontból álló jelentését; ezek közül az egyik lényeges, hogy az „Oltáregyesület“ kebelében egy vegyes énekkar szervezkedett azon magasztos és egyedül célból, hogy az örökmádás vasárnapjain az isteni tisztelt fényét énekekkel is emeljék. A jelentés egy másik kimagasló pontja az volt, mely a rendkívüli közgyűlésre vonatkozott. Ennek összehívását az egyesület husvét utáni első vasárnapra kitiltott kiállításra tette szükségessé. A kiállítás érdekében a hívek, illetve tagok tájékoztatására az „Oltár egyesület“ az egyházi szerek és kellékeknek nyomtatott jegyzékét adta ki és osztotta szét. Az igazgató jelentése után özv. Imre Geróné rubatáros hosszú név- és tárgysorozatot olvasott föl a már is jelentkezett adományozók és előre bejelentett ajándékokról. Így munkaszertettel, remény és lelkesedéssel készült és néz az egyesület a tavaszi kiállítás elé, s a gyűlést záró közös ima után lélekben boldogan oszlottak el a tagok. S. A.

- **Megtérés.** F. hó 28-án ünnepes esemény színhelye volt — mint nekünk írják — a szerdahelyi róm. kath. kisdud templom. Ugyanis e nap délelőtt 10 óraker keresztelt meg Kiss József plebános *Lichtenstein Elzsd,* ki elhagyva a zsidó vallást, születésének évfordulónapján kívánt a szent keresztben újjászületni lelkileg. A keresztelést követő szentmise alatt magához véve a lelkék táplálóját, mise végével megáldott *Dr. Bird László* kir. aljárásbíróval polgárilag már régebben megkötött házassága is. A szép szertartást megvaltozta a jelenlevő közönség.

- **A szerdahelyi róm. kath. orgona alapjára Szerdahelyt f. év január hó 24-én rendezett zártkörű tánc mulatság a fellüliztetéseket egyetemben 185 korona bevétel és 120 korona kiadás eredményezvén, a már meglevő alap 65 koronával szaporodott. Fellüliztetek: Br. Bánffy Al-**

e rtne 4 koronát, Finger József 1 kor, Flosin Ilés 2 kor, Gönczi Odún 1 kor, Gross Antal 1 kor. Haupt Márton Doborkáról 5 kor, Dr. Hesz Gyula Nagycsúrról 4 kor. Horn N. 2 kor. Iridon Demeter 2 kor. idb. Kapdehő Károly 1 kor. Koréh Samu 2 kor. Kiss József 4 kor. Kunnerth Imre Buzdáról 5 kor. Löw Vilmos 2 kor. Lunacek Frigyes Kis-Ludasról 5 kor. Nagy Antal 2 kor, iji. Nemes Gyula 2 kor, Dr. Papp Lajos 2 kor. Schmidt Dániel 2 kor. Simulescu Miklós 2 kor. Csiky Viktor 1 kor. Mangesius Hermann 4 kor. és Schembra Frigyes 2 koronát, kiknek szives felliffizetéseikért halás köszönetet mond Szerdahelyt, 1903. január 31-én a rendezőség.

— **Az első pálos a magyar földön.** Nyugatmagyarország egyik városkájában, Nagy-Lévárdon jan. hó 21-én ritka ünnepély folyt le: ritka volt ez ünnepély, mert ekkor tartotta az egyetlen magyar származású szerzetesrend hosszú száműzetése után dicső bevonulását régi szülőföldjére. Fényes multjuk, sokoldalú tevékenységük dacára II. József császár kültte őket az országból, Kolostoraikban nem hallatszott többé a zsolozsma himnusza, elnémult ott a költészet, tudomány és művészet muzsája, az ifjuság elvesztette kiváló tanítóit, híres kolostori iskoláik turesen álltak magisterek nélkül, a katonai vitézsége fogyott, mert a bátor paulinus harci szózata nem hallatszott többé. Mintegy lassan halálra eítelve még csak 2 lengyelországi kolostorban volt ez a rend kevés taggal képviselve bizonytalan jövővel. Amde az isteni gondviselés úgy határozta, hogy visszaadja Magyarországnak régi szerzetes rendjét. Wenckheim István gróf és Melisek Adolf nagylévárdi esp.-plébánosoknak jutott az a szép missió, hogy a rendet országunkban újra meghonosítsák; — neveik a rend évkönyveiben arany betűkké fognak ragyogni s a vallásos buzgalom és hazafias törekvés példáit mutatni. Ószinte és belső örömmel láttuk e napon az első pálost, Salkóvazky Pált a rend hosszú száműzetése után magyar földön első áldozári imáját az Isten trónjához küldeni. Az ünnepély fényes volt. Melisek esp.-plébános szép szavakban ecsetelte a nép előtt a nap jelentőségét; az evangélium után pedig dr. Kovács malackai esp.-plébános beszélt. Az ünnepélyes istentisztelet fényét Parák karmesterének — és zenekarával nagyban emelte. Van most a rendnek Magyarorszáron 2 tohetséges unjona, a kik az esztergomi szemináriumban végzik theol. tanulmányaikat, ezek is siettek N.-Lévárdra, hogy lássák rendjük feleledésének első kezdetét. Örömmel üdvözöljük országunkban a hajdan oly híres pálosrendet. Bánatteljes pirulással tegyük jóvá, a mit a mult hátadatlanágában rajtuk elkövetett. Legyen ez a magyar rend a magyar katholicizmus erős támasza a jövőben, állítsa vissza hajdankori dicsőségét, legyen a szt. tudományok apolojja, a küzdő egyház erőssége, a keresztény asskiss is az erények iskolája, a magyarországi lelkészkedő papság hű támasza.

— **A Székelyföld idegenforgalma.** A székely egyesület és a székely társaságok marosvásárhelyi irodája egy felhívást tesz közzé, amelyben a székely földöket és a székely megyék természeti szépségeit ajánlja a kiránduló és földözöző köznönség figyelmébe s azon kérésének ad kifejezést, hogy részesítse a nagyköznönség — a Székelyföld idegenforgalmának emelése céljából — nagyobb pártfogásban a Székely föld kincseket rejtő hegyes-völgyes vidékeit, mint eddig. Egyuttal felhívja az összes hazai felsőbb tanintézetek igazgatóságát és tanuló ifjuságát a Székelyföld látogatására s a felhívás mellett köztül két ügyesen összeállított útítervet is. Az első Marosvásárhely, Szováta, Parajd, Korond, Székelyudvarhely, Homorod, Csikszéreda, Tusnád, Málnás, Sepsiszentgyörgy, Előpatak és Brassó város érintésével 10 napig tart és 50 koronába kerül. A második Marosvásárhely, Szászrégen, Otoplica, Borszék, Gyergyótölgyes, Gyergyóditró, Gyergyószentmiklós, Vasláb, Csikszéreda, Tusnád, Sepsiszentgyörgy, Előpatak és Brassó város érintésével szintén 10 napra tervezett 52 korona költséggel. A kirándulás tanulságos volta és biztonsága mellett szól az iroda azon igérete, hogy a szövetkezetben levő Székely-társaságok által a kirándulók fogadását, ellátását és kalauzolását biztosítja.

— **Mennyire nőtt az egyház XIII. Leó alatt?** Erre a kérdésre a Buttandier által kiadott „Annuaire pontifical catholique“ a következő adatokkal felel: XIII. Leó 25 évi pápasága alatt alapított 2 patriarchatust, 13 érsekséget, 140 püspökséget, 2 nullius apátaságot, 5 apostoli delegaturát, 50 apostoli vicariátust, 35 apostoli praefecturát. Ezenfelül 20 püspökséget érsekségre és 14 apostoli praefecturát apostoli vicariátussá emelt. Tehát összesen 249 főpásztori széket kreált.

— **Magyar remek régiség a vatikáni könyvtárban** eddig csak egyetlen egy szerepelt, t. i. Mátyás királynak miniaturejeiről híres brevium. Ezentul azonban második ily remek régiség is fogja Magyarországot nevével dicsohiteni a vatikáni könyvtárban. Mint dr. Lukcsics, a veszprémi püspöki könyvtár öre Rómából írja, az „Ottoboniana 501.“ névvel és számmal jelzett ösnyomatvány, melyet szintén üveg alatt mutogatnak, szintén magyar eredetű kincs: ifjabb Vitéz János volt szöremi, több veszprémi püspök Pontificaléja, mely Vitéz halála után több bibornok kezén ment át, míg XIV. Benedek pápa a vatikáni könyvtár számára megvette. Magyar eredetű az „Ottoboniana“-nak azért nevezett codexnek, mert XIV. Benedek az Ottoboni családtól vette meg, Stornaiolo Cosimo vatikáni könyvtárör fedozte fel s 22-iki ülésében számolt be, felolvasásában nagy dicsérrel emlékezővén meg Veszprém ezidőszerinti főpásztoráról, Hornig K. báró püspök úrról is, a kiróli a vatikáni könyvtár öre szórol-szóra ezt mondta, „le eni benemerenda verso la biblioteca vaticana sono soltanto inferiori a quella veramente meravigliosa di Leone XIII.“, a kinek érdemeinél csak XIII. Leó csodás érdemei nagyobbak. A tudós Stornaiolónak „megkapó olasz ékesszólással“, mint a V. H. római tudósítója mondja, Fraknoi Vilmos mondott az említett ülésben következőt.

— **A részeg ember törvénye.** Nagyjelentőségű szociális törvény lépett életbe január elsején Angliában. A mikor néhány hónappal ezelőtt a parlament elfogadta az új törvényt, nem is keltett valami nagy fölülést, mert a nagyköznönségnek fogalma sem volt róla, hogy miről van szó. Csak most látják az emberek, hogy az állam milyen hatalmas fogyvert szerzett magának a törvényvel az alkoholizmus ellen, a melynek pusztítását Angliában is érzik, bár a társadalom sehol sem küzd olyan energiával a részegség ellen, mint éppen a brit birodalomban. Eddig a részegség Angliában is csak egy volt vétség, ha a részeg ember botrányt okozott. Ha közbörtányt nem okozott viselkedésével, ha nem verekedett, vagy nem bántalmazta a járókelőket, nem lehetett büntetni. Ezentul azonban, ha valaki ketlenül többet iszik, úgy hogy lerészegedik, a rendőrség letartóztatja, sőt köteles is letartóztatni. Ha olyan férfi vagy asszony részegedik le, a ki hét évnél fiatalabb gyermekről köteles gondoskodni, az egyszeri részegsért egy hónapi börtönrre ítéltető. A kit részegsért háromszor elítéltek, az a krónikus részeg listájára kerül s fényképét a rendőrség átadja a kerület valamennyi korcsmárosának. Ha e után akárhonnan alkoholt akar beszerezni, pénzbürságra később pedig börtönrre ítélik. A kerület korcsmárosait szintén szigorúan megbüntetik, ha ilyen részeg embernek pálinkát adnak. Az első esetben kétszázötven korona, azután ötszáz korona pénzbürságra ítélik őket, s ha ez sem használ, hat hónapig terjedhető börtönt kapnak. Az ellen az asszony vagy férfi ellen, a ki a részeg listáján szerepel, házastársa válópórt indíthat s a bíróság kimondhatja a különélést a panaszos fél javára. A törvény nem tartalmaz intézkedést arra az esetre vonatkozólag, ha egy a férj, mint a feleség részegesek s a fekete listára kerültek. Az új törvény hívei hivatkoznak Norvégia példájára, a hol ennél is szigorubb törvényes intézkedésekkel ugyazólván teljesen megszüntették a pálinkaivást. Az 1894. június 14-iki törvény szerint, a melyet egy 1897. április 6-án hozott rendelet egészít ki. Norvégiában a pálinkát kétszázötven liternél kisebb mennyiségben kizárólag a szanlag nevű emberbaráti egyesületek árusíthatják. A pálinka eladásából befolyó jöve-

delem nem az egyesülete, hanem az államé úgy, hogy Norvégiában senkinek sem érdeke, hogy a nép pálinkát igyék. Sőt az egyes községeknek joga van, hogy területtől a pálinkának kiesiben való eladását megtiltsák. Ij számlag csak úgy keletkezhetik, ha a község lakosságának fele beleegyeznek. A tizenöt évnél idősebb férfiak és nők egyaránt szavaznak. A jóváhagyást minden öt esztendőben meg kell újítani. Pályaudvarokon 1895. óta egyáltalában nem szabad pálinkát árulni s a vasutnak nem szabad részeg embert szállítania. Minthogy a norvég törvény a pálinkának a pobarankint való elárúsítását nem engedte meg, sokan azt hitték, hogy füvegekben ugyanannyi fog elfogyni. De ez nem következett be. Ellenben az a jó hatása megvolt a törvénynek, hogy most már a legrikább esetek közé tartozik, hogy valakit részegséggel elfognak. Gyógyszerárakban csak orvosi rendelre lehet alkoholt kapni. A legérdekesebb azonban, hogy Norvégiában még a büntetőtörvénykönyv is az alkohol ellen való harcot szolgálja. Eppen most 1903. január elsején lépett életbe a norvég büntetőtörvénykönyvnek novellája, a mely szerint a részegség büntetése elkövetésénél nem enyhítő, hanem súlyosító körülmény, ha előre megfontolt szándékkal van összekötve. Feleségének kérésére a törvényszék a részeg embert gondnokság alá helyezheti s menedékházban vagy fegyházban internálhatja. E mellett megfoszthatják attól a jogától, hogy gyermekeit nevelje. E szigorú és céltudatos törvényes intézkedéseknek hatása nem is maradt el. 1816-tól 1840-ig Norvégiának egy lakosa átlag nyolc liter pálinkát fogyasztott évente, 1896-tól 1898-ig az évi átlag 1—1 literre szállt le. Nálunk az átlagos szeszfogyasztás most is annyi, mint a mennyi Norvégiában az alkoholelenez törvény életbe léptetése előtt volt, tudniillik 8 liter fejenként.

A beteg nyomdászokért!

A haladás, a világhossz és a szeretet örökkévaló harcában a maradás, a sötétség és szivtelenség ellen hatalmas harcra az ólombeta. A csópp, szürke ólombeta mérhetetlen erőt jelent. Erőt, a mely alkot, a mely az emberi lélek nemes evolucionának látható alakot ad; a mely lerontva az országok és világrészek batarait, milliókat bír egyesíteni az egyetemes szűnek, az egyetemes jónak és az egyetemes igazságnak kultuszában. Az ólombeta, ez a szürke apróság a világban a legnagyobb hatalom, a mely életet adni, de ölni is tud; a mely nemes jó barát és kegyetlen ellenség. Barátja a jónak, ellensége a gonoszoknak. Barátja minden becsületes törekvésnek, hatalmas pártfogója és készséges szolgálója minden emberséges szándéknak.

Az ólombeta, ez a hatalmas pártfogó és engedelmes szolgáló, most az ő szolgálói érdekében járul a leghatalmasabb pártfogó, a nyilvánosság elé. A kik éjjel-nappal az ő szolgálatában fáradoznak, az ő szolgálatában verejtékeznak nappal, virrasztanak éjjel; a kik egészségüket, életerejüket emésztik fel, hogy elkészülhessen a nyomtatott írás: a betűszedők és nyomdászokért mozdul meg ez egyszer az ólombeta.

A nyomtatott írás, a szíves, csillogó gondolatoknak fekete szárnya fényt, levegőt áraszt szerte a világban. De hogy megszülethessen, egy sereg szegény embertől állandóan el kell venni az éltető napfényt, az éltető levegőt. A beta, a mely annyi jónak forrása, az ő munkái számára a halálos betegség gyökereit jelenti; a honnan milliók számára megváltás fakad, onnan a betűszedők a romlás csirmagvait szivják magukba. A nyomtató-műhelyekből hideg, friss fuvallat száll ki a világha; ám azoknak, akik ott dolgoznak, éjet-napot föleserelve, ólompor és fertőzőtt, bűzös levegő száll a mellükre, idő előtt roncsolva azét tüdejüket, pusztítva életerejüket.

A tudóvsz, az emberségnek ez a borzasztó ellensége, valósággal hivatásszerű sorsa a betűszedőnek. Tudósok mondják ezt és bizonyítják meg nem dönthető szomorú adatokkal. Albrecht szerint a betűszedőknek 49-89 százaléka, Heimann

szerint 49-78 százaléka pusztul el tudóvszben. A mi azt jelenti, hogy körülbelül minden második betűszedőnek a tudóvsz okozza korai halálát. Ha ehhez hozzávesszük a hivatással járó egyéb betegségeket, meg kell döbennie az érző lelkű embernek annál a sötét gondolatnál, hogy éppen a betűszedők, a kiknek sanyaru munkája terjeszti a humanizmus fűnséges igéit, a kiknek két kezo rakja össze azt a szárnyat, a melyen a milliókat megváltó gondolat a magasba emelkedik: éppen a betűszedők vannak oda dova majdnem védtelenül annak a rettenetes kórnak, a melynek lektzdésére most javában fegyverkezik a tudomány és a humanizmus.

Es a mi legborzasztóbb: a betűszedők tudják a sorsukat. Hiszen ők szedik szép rendbe a betűt, a mely a tudományos igazság kiméletlenségével hirdeti, hogy a tudóvsznek legjobb tenyésző helye a nyomtató-műhely. A betűszedők tudják sorsukat és védekezni próbálnak ellene. A modern orvostudomány megállapította, hogy a tudóvsz gyógyításának legbiztosabb útja a szanatóriumi gyógyítás. A tudomány felfedezéseit nyomon követik a humanizmus alkotásai. Egyremásra keletkeznek a tudóvszszak szanatóriumi. De ezekben nem jut hely a nyomdászok számára, mert a szanatórium kevés, a beteg nyomdász pedig nagyon sok. Ezért határozták el, hogy külön szanatórium létesítését kísérlék meg, lehetőleg a nyomdai munkások rendes hozzájárulásából, de társadalmi segítséggel. A nyomdászok zivészen áldozzák fel szerény munkabérlék egy részét annak az intézménynek, a mely beteg szaktársaik menedéke lesz; de amig ezen az úton létrejöhetne az intézet, évtizedek mulnának el és tizezrek lennének áldozatává a betűszedők rémes ellenségének.

Ezért fordul ez az írás a nagyközönséghez a betűszedők és nyomdászok érdekében. A nagyközönséghez, a mely az ő könyvét, újságját, minden napos szellemi táplálékát élvezve, aligha gondol arra, — hiszen nincs, a ki figyelmeztesse, — hogy az, a mi neki szórakozás és okulás, ezreknek biztos halál, vagy örökös synylődés. Bizva-bizunk abban, hogy ez a figyelmeztető és kérő szavunk nem esik hiába. A beta, a mely millióknak hoz napról-napra áldást, szegényeknek segítséget, kétségbeesőknek vigasztalást: meg fogja taálni az utat a magyar közönség szivéhez akkor is, mikor az ő rabzolgái számára kér támogatást.

Az adományokat a Gyulafehérvári Hirlap kiadóhivatalába (püsp. lyc. nyomda Gyulafehérvári) kérjük küldeni.

Tisztelettel

A könyvnyomdászok szanatórium-bizottsága.

— **Helyreigazítás.** Lapunk előbbi számának 35. oldalán az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat pénztári állásának kimutatásában egy hiba csuszott be, a mennyi ben a „I. Bevétel“-nél: 8. Hirdetésekből nem 127 kor. 12. fill., hanem csak 62 kor. 50 fill. folyt be, — a mit ezennel helyreigazítunk. — K.

IRODALOM.

* *Karkecz Lajos* pilis-maróthi plebánus a legközelebbi mulban „A mi pörünk“ cím alatt egy munkát adott ki, a melyet a kegyuraságok alatt álló lelkészek saját jól felfogott érdekükben igen nagy sikerrel használhatnak. — A nevezett munka a kegyuri járandóságok, jogok és kötelesek körül előfordult mulasztásokból eredet polgári per lefolyását tárgyalja. Sok dolgban felvilágosítással szolgál és a per lefolyása alatt felmerült egyházi kérdéseket kellő világításba helyezi. Ma, mikor olyan sok esetben csaknem teljesen magára marad a lelkészkező papság, hasznos munkának bizonyult Karkecz műve. Megrendelhető a szerzőnél *Pilis-Maróthon*, róm. kath. plehánia. Ara bérmentes szétküldéssel 1 kor. 10 fillér.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Agost.

Szerkesztőtársak: Eröss József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomtatóban Gyulafehérvárt.